

Marcin Czyżniewski¹

Pozycja prezydenta Republiki Czeskiej po wprowadzeniu bezpośrednich wyborów prezydenckich

Słowa kluczowe: wybory prezydenckie, System polityczny Republiki Czeskiej, kompetencje prezydenta, system półprezydencki

Keywords: presidential elections, semi-presidential system, presidential powers, The political system of the Czech Republic

Streszczenie

W 2011 r. w Republice Czeskiej wprowadzono bezpośrednio wybory prezydenckie. Autor bada jak zmieniło to pozycję prezydenta Republiki. Wśród konstytucjonalistów przeważa teza, że wybory bezpośrednie są elementem budowy silnej pozycji prezydenta w ustroju demokratycznym, a wybrany w ten sposób prezydent powinien mieć szerokie kompetencje i odgrywać istotną rolę w systemie politycznym danego państwa. Analizując przepisy konstytucji oraz aktywność polityczną prezydentów Republiki Czeskiej, autor uznaje, że wbrew tej tezie, czeski ustawodawca zdecydował się zrównoważyć silną legitymację wyborów powszechnych ograniczonym katalogiem kompetencji. Stało się tak, ponieważ zmiana sposobu wyboru prezydenta była projektem politycznym, a nie efektem merytorycznej debaty nad porządkiem konstytucyjnym.

¹ ORCID ID: 0000-0002-3227-0035, doktor habilitowany, Katedra Systemów Politycznych, Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. E-mail: mcz@umk.pl.

Abstract**The position of the president of the Czech Republic after the introduction of direct presidential elections**

In 2011, direct presidential elections were introduced in the Czech Republic. The Author examines how this changed the position of the President of the Republic. The prevailing opinion among constitutionalists is that direct elections are an element of creating a strong position of the president in a democratic system, and the president elected in this way should have broad powers and play an important role in the political system of the country. Analyzing the provisions of the constitution and the political activity of the presidents of the Czech Republic, the Author concludes that, contrary to this thesis, the Czech legislator decided to balance the strong legitimacy of direct elections with a limited catalog of competences. This happened because the change in the way the president was elected was a political project, and not the result of a substantive debate on the constitutional order.

✱

I.

W dniu 14 grudnia 2011 r. Izba Poselska Parlamentu Republiki Czeskiej przyjęła ustawę konstytucyjną wprowadzającą bezpośrednie wybory prezydenta Republiki. Za przyjęciem ustawy głosowało 159 spośród 200 posłów, przeciwko było zaledwie trzech. Prezydent Václav Klaus podpisał ustawę 17 lutego 2012 r., na 12 miesięcy przed końcem swojej drugiej kadencji². Zmiana sposobu wyboru głowy państwa oznaczała odejście od niemal stuletniej tradycji: od 1918 r. wszyscy prezydenci Czechosłowacji, a później samodzielnej Republiki Czeskiej, wybierani byli przez parlament: Zgromadzenie Narodowe, Zgromadzenie Federalne, czy obradujące wspólnie Izbę Poselską i Senat. Pierwsze bezpośrednie wybory prezydenckie przeprowadzono w 2013 r., a kolejne w 2018 r.

² P. Kaniok, V. Hloušek, *Europe and the Czech Presidential Election of January 2013*, „EPERN Election Briefing” 2013, s. 3.

W państwach Europy Środkowej nie przyjęła się jeden model wyborów prezydenckich. Parlament wybiera prezydenta na Węgrzech, Łotwie i w Estonii. Wybór prezydenta przez parlament zachowano początkowo także w słowackim systemie konstytucyjnym, jako nawiązanie do tradycji czechosłowackiego systemu konstytucyjnego. Jednak gdy w 1998 r., podzielony wewnętrznie parlament nie zdołał wybrać nowego prezydenta, mimo przeprowadzonych dziewięciu tur głosowania, zdecydowano o zmianie konstytucji i wprowadzeniu wyborów powszechnych, które po raz pierwszy odbyły się w 1999 r. M. Brunclík i M. Kubát oceniają, że w państwach Europy Środkowej, w których wprowadzono wybory bezpośrednie, kierowano się nie tyle przesłankami konstytucyjnoprawnymi, ile chęcią zerwania z dziedzictwem komunizmu, w którym obywatele nie mieli realnego wpływu na to, kto rządzi, ani jaki jest personalny skład organów władzy³.

W Czechosłowacji pomysł bezpośrednich wyborów prezydenckich pojawił się tuż po Aksamitnej Rewolucji wśród członków Zgromadzenia Federalnego⁴. Ostatecznie znowelizowana konstytucja federalna, a następnie konstytucja Republiki Czeskiej z 1992 r. utrzymały tradycję wyboru prezydenta przez parlament, jednak dyskusja nad wprowadzeniem wyborów bezpośrednich wracała z dużą regularnością. Jak podkreślają M. Kubát i J. Kysela dyskusja ta toczyła się od początku na trzech oddzielnych poziomach: publicystycznym, politycznym i prawnym, przy czym publicyści i politycy nie wsłuchiwali się w zdanie konstytucjonalistów, którzy w zdecydowanej większości byli przeciwko wyborom bezpośrednim⁵. Publiczną debatę nad sposobem wyboru prezydenta zdominował fakt, że badania opinii publicznej pokazywały tę kwestię jako jeden z priorytetów czeskiego społeczeństwa. Wiązało się to m.in. z narastającą krytyką czeskiej kultury politycznej – wprowadzenie bezpośrednich wyborów prezydenckich uznano za najprostszą i najmniej kosztowną reakcję na nastroje społeczne⁶.

³ M. Brunclík, M. Kubát, *Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu?*, „Sociologický časopis” 2016, nr 5, s. 633.

⁴ B. Chrástilová, P. Mikeš, *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*, Praha 2003, s. 8.

⁵ M. Kubát, J. Kysela, *L'élection du Président au suffrage direct en République tchèque: beaucoup de paroles, peu d'arguments*, „East Europa” 2013, s. 235.

⁶ P. Kaniok, V. Hloušek, op.cit., s. 2.

II.

Przepisy dotyczące Prezydenta Republiki zawarte są w artykułach 54–66 Konstytucji Republiki Czeskiej, w rozdziale III „Władza wykonawcza”⁷. W art. 54 prezydent określony jest jako „głowa państwa” (*hlava státu*), jednak konstytucja nie wprowadza żadnej hierarchii instytucji władzy wykonawczej i nie uznaje żadnej z nich za wyłącznego posiadacza władzy wykonawczej. Organy władzy wykonawczej uznaje się za działające równolegle, połączone wzajemnymi relacjami i posiadające autonomiczne kompetencje⁸. Uprawnienia prezydenta zawarte są w art. 62 i 63 Konstytucji, przy czym kompetencje wymienione w art. 62 są uprawnieniami wyłącznymi (prerogatywami), a wymienione w art. 63 wymagają kontrasygnaty premiera lub wskazanego przez niego członka rządu. Dyskusjom nad wprowadzeniem bezpośrednich wyborów prezydenckich w Republice Czeskiej nie towarzyszyły postulaty dotyczące uprawnień głowy państwa zawartych w konstytucji z 1992 r. Jeśli w ogóle dyskutowano nad kompetencjami prezydenta, to raczej opowiadając się przeciw ich rozszerzeniu, a nawet za ich ograniczeniem⁹. Rozdźwięk między silną legitymacją pochodzącą z powszechnych i bezpośrednich wyborów prezydenta a jego relatywnie słabymi uprawnieniami konstytucyjnymi nie był traktowany jako istotny problem czy kwestia, którą trzeba by było dokładnie przemyśleć¹⁰. O. Brunnerová i J. Chárvat analizują 12 projektów ustaw zakładających wprowadzenie bezpośrednich wyborów prezydenckich, zgłoszonych w latach 2001–2011. W części z nich znalazły się propozycje osłabienia pozycji i ograniczenia uprawnień głowy państwa. Najdalej pod tym względem szły dwa projekty przygotowane przez ČSSD¹¹, z 2007 i 2010 r. Socjaldemokraci proponowali m.in. ograniczenie immunitetu prezydenta tylko do okresu sprawowania urzędu, możliwość postawienia prezydenta w stan oskarżenia za ciężkie naruszenie porządku konstytucyjnego, a nawet możliwość odwołania go z urzędu w drodze referendum. Oba projekty zawierały

⁷ *Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992*, <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> (2.06.2021).

⁸ *Komentář k Ústavě a Listině*, red. K. Klíma, Plzeň 2005, s. 286.

⁹ Zob.: M. Antoš, *Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby*. „Acta Universitatis Carolinae, Iuridica” 2011, nr 4, s. 28.

¹⁰ M. Brunclík, M. Kubát, *Český demokratický režim po roce 2012...*, s. 636.

¹¹ *Česká strana sociálně demokratická, Česká Partia Socijaldemokratyčna*.

także poszerzenie katalogu uprawnień wymagających kontrasygnaty rządu¹². Ostatecznie wprowadzając wybory bezpośrednie nie zmieniono katalogu kompetencji prezydenta, uchylając jedynie obowiązek kontrasygnacji prezydenckiej decyzji o zastosowaniu prawa łaski¹³. Wraz z wyborami bezpośrednimi poszerzono natomiast katalog okoliczności, w których możliwe jest odwołanie prezydenta: obok zdrady stanu dodano poważne naruszenie konstytucji lub porządku konstytucyjnego. Nowelizacja konstytucji rozwiązała także trwającą przez lata dyskusję o zakresie immunitetu prezydenta – postanowiono, że dotyczy on wyłącznie przestępstw popełnionych w okresie sprawowania urzędu, znosząc dożywotni immunitet za przestępstwa popełnione także po zakończeniu kadencji. Z drugiej jednak strony nowelizacja konstytucji odebrała Senatowi wyłączne prawo złożenia skargi konstytucyjnej przeciwko prezydentowi – w proces ten została włączona Izba Poselska, której zgoda na pociągnięcie prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej stała się niezbędna, co więcej, w obu izbach parlamentu wniosek musi zostać przyjęty większością konstytucyjną. W opinii konstytucjonalistów zmiana ta czyni z prezydenta w istocie osobę nieodwoływalną. P. Pithart pisał w tym kontekście: „Podstawowy instynkt liberalny (brak zaufania do władzy i rządzących) nakazywałby kompensować wzmocnienie mandatu prezydenta wzmocnieniem kontroli nad nim poprzez procedurę nazywaną gdzie indziej *impeachmentem*. Stało się dokładnie na odwrót”¹⁴.

III.

Wprowadzenie bezpośrednich wyborów prezydenckich spowodowało, że tak w literaturze politologicznej i konstytucyjnoprawnej jak i szerzej, w przestrzeni publicznej, pojawiły się dyskusje nad tym czy doszło do przekształcenia czeskiego systemu politycznego w system półprezydencki (semiprezydencki). Przed 2013 r. wśród autorów panowała zgoda co do charakterystyki czeskie-

¹² O. Brunnerová, J. Charvát, *Přímá volba prezidenta a její legislativní vývoj*, [w:] *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2003, cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*, red. J. Charvát, P. Just, Praha 2014, s. 50–53.

¹³ M. Antoš, op.cit., s. 28.

¹⁴ P. Pithart, *Úvaha o prezidentech na hradě českých králů*, „Politologická revue” 2014, nr 2, s. 6.

go systemu politycznego. W polskiej literaturze określił go m.in. K. Skotnicki, pisząc: „Sposób wyboru prezydenta i rola arbitra, jaką pełni, pokazują, że jest to konstrukcja charakterystyczna dla systemu parlamentarnego”¹⁵.

W odróżnieniu od systemu parlamentarnego czy prezydenckiego, w literaturze nie ma zgody co do jasnej definicji systemu półprezydenckiego, a próby jej stworzenia oparte są na analizie poszczególnych, specyficznych i często odległych od siebie przypadków¹⁶. Co więcej, istnieje również pogląd odrzucający uznanie semiprezydenjalizmu jako osobnej kategorii systemu politycznego, np. A. Siaroff, argumentuje, że mamy w istocie do czynienia z wariantami systemu parlamentarnego o różnej pozycji głowy państwa¹⁷. M.S. Shugart traktuje tę kategorię jako hybrydę, umieszczając ją pomiędzy dwoma typami idealnymi: systemem parlamentarnym i systemem prezydenckim, definiowanymi na podstawie tego, kto powołuje rząd (parlament w systemie parlamentarnym, prezydent w prezydenckim)¹⁸. W warunkach czeskiego systemu ustrojowego tematem zajęli się szerzej M. Brunclík i M. Kubát¹⁹, tworząc własne kryteria systemu semiprezydenckiego: prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych, władza wykonawcza sprawowana jest przez rząd i prezydenta, przy czym oba te organy mają realną władzę (prezydent jest nie tylko głową państwa, ale ma także kompetencje wykonawcze), na obsadzenie stanowiska premiera ma wpływ zarówno prezydent jak i parlament, przy czym premier odpowiada jedynie przed parlamentem, prezydent nie jest zależny od parlamentu i nie odpowiada przed nim, ma za to możliwość jego rozwiązania²⁰. Spór o kategoryzację czeskiego systemu politycznego ma znaczenie

¹⁵ K. Skotnicki, *System konstytucyjny Czech*, Warszawa 2000, s. 41.

¹⁶ Zob. m.in.: M.S. Shugart, *Semi-Presidential Systems: Dual Executive And Mixed Authority Patterns*, „French Politics” 2005, nr 3, s. 327; V. Hloušek, *Head of States in Parliamentary Democracies: The Temptation to Accrue Personal Power*, [w:] *Presidents Above Parties. Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competencies and Informal Power*, Brno 2013, s. 22.

¹⁷ A. Siaroff, *Comparative Presidencies: The Inadequacy of the Presidential, Semi-Presidential and Parliamentary Distinction*, „European Journal of Political Research” 2003, nr 3, s. 287–312. Przegląd literatury związany z tą dyskusją podają M. Brunclík, M. Kubát, *Parlamentarismus nebo poloprezidencialismus? Spor o klasifikaci středoevropských demokratických režimů*. „Středoevropské politické studie” 2014, nr 2–3, s. 121–122.

¹⁸ M.S. Shugart, op.cit., s. 324–325.

¹⁹ M. Brunclík, M. Kubát, *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*, Brno 2017.

²⁰ Eidem, *Český demokratický režim...*, s. 629.

przede wszystkim dla politologów, jakkolwiek byśmy go nie rozwiązali, nie wpływa faktycznie na pozycję prezydenta ani w systemie konstytucyjnym, ani w realnych możliwościach wpływania na sytuację polityczną w Republice²¹. Ustawodawca, wprowadzając bezpośrednio wybory prezydenckie, nie zdecydował się wzmocnić tak konstytucyjnej jak i politycznej pozycji głowy państwa, pozostawiając katalog uprawnień w niemal niezmiennym zakresie. Oceniając pozycję prezydenta w ustroju demokratycznym, literatura zwraca uwagę przede wszystkim na rolę prezydenta w procesie rozwiązywania parlamentu. W Republice Czeskiej prezydent może rozwiązać parlament (precyzyjniej: Izbę Poselską, nie ma bowiem możliwości rozwiązania Senatu) w pięciu, literalnie wymienionych w konstytucji przypadkach, jednak w żadnym z nich nie jest to jego autonomiczna decyzja, lecz wynik działania lub zaniechania działania przez inny organ władzy. Zmiana sposobu wyboru prezydenta nie zmieniła tej sytuacji, pozostawiając istotną nierównowagę między władzą ustawodawczą a prezydentem.

IV.

W literaturze pojawia się pogląd, że już sam fakt bezpośredniego wyboru zwiększa poziom legitymizacji prezydenta oraz wzmacnia jego pozycję kosztem rządu i parlamentu²². M. Antoš uznaje, że wprowadzenie wyborów powszechnych dało prezydentowi Republiki Czeskiej silniejszą pozycję wszędzie tam, gdzie w kwestii uprawnień otwiera się pole do różnych interpretacji ich

²¹ Dyskusje dotyczące charakterystyki semiprezydenjalizmu toczyły się także przy okazji zmiany sposobu wyboru prezydenta lub istotnych zmian jego kompetencji w innych państwach, np. w Portugalii w 1982 r. czy Finlandii w 2000 r. Analiza wprowadzonych zmian wzmacnia obecny w literaturze pogląd, że typologia systemów politycznych musi uwzględniać nie tylko modele teoretyczne, ale także studia nad konkretnymi systemami funkcjonującymi w odmiennej tradycji, uwarunkowaniach społecznych, praktyce konkurencji partyjnej, podziałów socjopolitycznych itp. Jako model idealny systemu półprezydenckiego przywołuje się najczęściej ustrój V Republiki Francuskiej. Już pobieżne porównanie ustroju francuskiego i czeskiego, w kontekście kompetencji i pozycji prezydenta, pozwala dostrzec istotne różnice. Gdyby więc przyjąć model francuski jako teoretyczny model idealny systemu półprezydenckiego, ustroju Republiki Czeskiej nie można by zaliczyć do tej samej kategorii.

²² Zob.: J. Charvát, O. Brunnerová, M. Petřík, *Diskuse o zavedení přímé volby Prezidenta v ČR: argumenty pro a proti přímé volbě*, [w:] *První přímá volba prezidenta ...*, s. 59.

stosowania²³. Z. Vostrá stwierdza w tym kontekście, że doświadczenia wyborów prezydenckich z 2013 i 2018 r. potwierdziły obawy większości konstytucjonalistów i politologów, przestrzegających przed negatywnym wpływem wyborów bezpośrednich na system konstytucyjny Republiki Czeskiej, pojawiła się bowiem „tendencja do konstruowania przez prezydenta własnej polityki niezależnej od polityki rządu, co w pewnych okolicznościach może wywołać kryzys polityczny czy wręcz konstytucyjny”²⁴.

Na legitymację wyborów bezpośrednich pierwszy prezydent wybrany w ten sposób, Miloš Zeman, powołał się już kilka miesięcy po wyborze. Gdy w lipcu 2013 r. zdecydował się powołać rząd techniczny wbrew większości parlamentarnej, argumentował, że głosowało na niego więcej wyborców niż na jakąkolwiek partię polityczną²⁵. Jeśli powołanie rządu Jiřego Rusnoka nie było nawet próbą podporządkowania sobie całości władzy wykonawczej i wzmocnienia własnej pozycji kosztem parlamentu, to przynajmniej stanowiło próbę sił między prezydentem a parlamentem, która mogła na długo ustalić relacje między organami władzy w republice. Chociaż powołanie rządu wbrew większości parlamentarnej doprowadziło do poważnego kryzysu politycznego i konstytucyjnego, stwierdzić należy, że również obaj poprzednicy Miloša Zemana, Václav Havel i Václav Klaus, stosowali rozszerzającą wykładnię konstytucji i próbowali wzmocnić swoją polityczną pozycję w rywalizacji z rządem i parlamentem. W przypadku prezydenta Klause doprowadziło to nawet do przegłosowania przez Senat wniosku o pociągnięcie prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej. Zmiana sposobu wyboru prezydenta nie wpłynęła w istotny sposób na równowagę między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej. Próby stosowania rozszerzającej wykładni konstytucji najczęściej kończyły się niepowodzeniem, bez względu na sposób, w jaki wybierany był prezydent. Tak było również w przypadku rządu Rusnoka, który nie uzyskał wotum zaufania w Izbie Poselskiej i przetrwał jedynie pół roku.

W dyskusji nad sposobem wyboru prezydenta w ustroju demokratycznym wskazuje się często na fakt, że prezydent pochodzący z wyborów bezpośred-

²³ Zob np.: M. Antoř, op.cit, s. 29; V. Dvořaková, J. Kunc, *Otazníky nad přímou volbou prezidenta*, „Parlamentní zpravodaj” 2001, nr 12, s. 40.

²⁴ Z. Vostrá, *Ústavně-právní aspekty přímé volby prezidenta v ČR*, [w:] *Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018*, red. P. Just, O. Brunnerová, J. Chárvát, Praha 2018, s. 41.

²⁵ M. Brunclík, M. Kubát, *Český demokratický režim...*, s. 637.

nich jest mniej związany z aktualną arytmetyką parlamentarną, z jednej strony może być więc niezależny od polityki głównych partii w kraju, z drugiej brak politycznego zaplecza może utrudniać lub wręcz uniemożliwiać skuteczną realizację własnych celów. W czeskiej rzeczywistości politycznej zależność między sposobem wyboru głowy państwa a relacjami z parlamentem nie była prosta. Václav Havel był pozbawiony własnego zaplecza politycznego w parlamencie, mimo to parlament dwukrotnie wybierał go na urząd, a sam Havel był w stanie realizować aktywną politykę dzięki autorytetowi jakim cieszył się w społeczeństwie. Z drugiej strony w 1998 r. dwie główne siły polityczne, lewicowa ČSSD i centroprawicowa ODS, mimo dzielących je różnic podpisały porozumienie (tzw. umowa opozycyjna), którego celem była m.in. neutralizacja urzędu prezydenta jako jednego z centrów władzy²⁶.

W okresie obowiązywania umowy opozycyjnej prezydent Havel praktycznie utracił możliwość efektywnego wetowania ustaw – większość, jaką miały w parlamencie ČSSD i ODS pozwalała bez problemu odrzucić prezydenckie weto. Václav Klaus chociaż formalnie bezpartyjny, ubiegał się o urząd prezydenta będąc związanym z konkretną formacją polityczną (ODS). Wkrótce po wyborze popadł jednak w poważny konflikt ze swoim środowiskiem, przede wszystkim na tle diametralnej różnicy zdań w polityce wobec Unii Europejskiej. Miloš Zeman dwukrotnie wygrał wybory jako kandydat bezpartyjny, skłócony z partią socjaldemokratyczną, którą po 1989 r. współtworzył, i której zapewnił największe sukcesy. To m.in. ten konflikt był przyczyną kryzysów politycznych między prezydentem a rządem, do których dochodziło w obu kadencjach prezydenta Zemana. Widać więc, że sposób wyboru prezydenta nie miał decydującego znaczenia dla stosunków między głową państwa a parlamentem w Republice Czeskiej.

V.

W analizie pozycji prezydenta Republiki w czeskim porządku politycznym i ustrojowym warto zwrócić uwagę na badania opinii publicznej, które dotyczą uprawnień głowy państwa. Zdecydowana większość badanych opowiada

²⁶ L. Kopeček, J. Mlejnek, *Different Confessions, Same Sins? Václav Havel and Václav Klaus as Czech Presidents*, [w:] *Presidents Above Parties...*, s. 54.

się za zachowaniem istniejących kompetencji prezydenta (od 45% badanych w 2002 r. do 61% w 2020 r.). Jednak wśród respondentów, którzy opowiadają się za zmianą zakresu kompetencji, od 2013 r., a więc od pierwszych wyborów bezpośrednich, utrzymuje się przewaga zwolenników ograniczenia uprawnień nad zwolennikami ich poszerzenia (np. w 2014 r. 25% badanych za ograniczeniem, 15% za poszerzeniem, w 2015 r. stosunek ten wyniósł 26% do 12% a w 2020 r. 16% do 14%)²⁷. Obywatele Republiki Czeskiej nie widzą konieczności powiązania silnej legitymacji prezydenta z jego szerokimi uprawnieniami, przeciwnie: opowiadają się za tym, by stosunkowo wąskie kompetencje równoważyły silną legitymację bezpośredniego wyboru.

VI.

Pozycja prezydenta w czeskim porządku konstytucyjnym i systemie politycznym nie wynika ani ze sposobu wyboru głowy państwa, ani wyłącznie z kompetencji, w tym prerogatyw, zawartych w konstytucji. V. Pavliček uważa, że „o pozycji prezydenta decyduje przede wszystkim konstrukcja odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej”²⁸. Jednak w literaturze zdecydowanie częściej wskazuje się na autorytet samego urzędu, będącego trwałą częścią ustroju Republiki Czeskiej, a wcześniej Czechosłowacji. Jak piszą L. Kopeček, J. Mlejnek „Zamek stał się głównym symbolem stabilności i bezpieczeństwa państwa czeskosłowackiego, do dziś zachowując ten status w czeskiej świadomości narodowej. Jak mawiano, możesz umieścić na Zamku stracha na wróble, a ludzie będą mu się kłaniać. Czeska prezydentura nadal ma dużo więcej wspólnego z emocjami i mitologią niż zdrowym rozsądkiem. Mimo całej republikańskiej retoryki pozostaje instytucją monarchiczną”²⁹. W sensie konstytucyjnoprawnym to konstytucja Republiki Czeskiej z 1992 r. wprowadziła najwięcej zmian w zakresie uprawnień oraz pozycji prezydenta. Wprowadze-

²⁷ Na podstawie danych publikowanych przez Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, dostępne na stronie: www.cvvm.soc.cas.cz (12.06.2021).

²⁸ J. Jirásek, *Výkonná moc v Ústavě České republiky z roku 1993 – právní stav a praxe fungování*, [w:] *Konstytucjonalizm czeski i polski 15 i 11 lat po uchwaleniu konstytucji obu państw*, red. Z. Witkowski, V. Jirásková, K. Witkowska-Chrzczonevicz, Toruń 2009, s. 97.

²⁹ L. Kopeček, J. Mlejnek, op.cit, s. 36.

nie bezpośrednich wyborów prezydenckich w 2011 r. nie wpłynęło na pozycję prezydenta Republiki, tak w znaczeniu konstytucyjnym jak i politycznym. Stało się tak dlatego, że był to projekt polityczny, wynikający z nastrojów społecznych, a nie wynik szerokiej debaty konstytucyjnej. To przypadek istotny z punktu widzenia dyskusji nad bezpośrednimi wyborami prezydenckimi, w których dominuje teza, że prezydent pochodzący z wyborów bezpośrednich winien być wyposażony w szerokie kompetencje i mieć silną pozycję w systemie politycznym danego państwa.

Literatura

- Antoš M., *Pravomoci prezidenta republiky po zavedeni přime volby*. „Acta Universitatis Carolinae, Iuridica” 2011, nr 4.
- Brunclík M., Kubát M., *Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu?*, „Sociologický časopis” 2016, nr 5.
- Brunclík M., Kubát M., *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*, Brno 2017.
- Brunclík M., Kubát M., *Parlamentarismus nebo poloprezidencialismus? Spor o klasifikaci středoevropských demokratických režimů*, „Středoevropské politické studie” 2014, nr 2–3.
- Brunnerová O., Charvát J., *Přímá volba prezidenta a její legislativní vývoj*, [w:] *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2003, cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*, red. J. Charvát, P. Just, Praha 2014.
- Charvát J., Brunnerová O., Petřík M., *Diskuse o zavedení přímé volby Prezidenta v ČR: argumenty pro a proti přímé volbě*, [w:] *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2003, cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*, red. J. Charvát, P. Just, Praha 2014.
- Chrastilová B., Mikeš P., *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*, Praha 2003.
- Dvořáková V., Kunc J., *Otazníky nad přímou volbou prezidenta*, „Parlamentní zpravodaj” 2001, nr 12.
- Hloušek V., *Head of States in Parliamentary Democracies: The Temptation to Accrue Personal Power*, [w:] *Presidents Above Parties. Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competencies and Informal Power*, Brno 2013.
- Jirásek J., *Výkonná moc v Ústavě České republiky z roku 1993 – právní stav a praxe fungování*, [w:] *Konstytucjonalizm czeski i polski 15 i 11 lat po uchwaleniu konstytucji obu państw*, red. Z. Witkowski, V. Jirásková., K. Witkowska-Chrzczonowicz, Toruń 2009.

- Kaniok P., Hloušek V., *Europe and the Czech Presidential Election of January 2013*, „EPERN Election Briefing” 2013.
- Komentář k Ústavě a Listině*, red. K. Klíma, Plzeň 2005.
- Kopeček L., Mlejnek J., *Different Confessions, Same Sins? Václav Havel and Václav Klaus as Czech Presidents*, [w:] *Presidents Above Parties. Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competencies and Informal Power*, Brno 2013.
- Kubát M., Kysela J., *L'élection du Président au suffrage direct en République tchèque: beaucoup de paroles, peu d'arguments*, „East Europa” 2013.
- Pithart P., *Úvaha o prezidentech na hradě českých králů*, „Politologická revue” 2014, nr 2.
- Shugart M.S., *Semi-Presidential Systems: Dual Executive And Mixed Authority Patterns*, „French Politics” 2005, nr 3.
- Siaroff A., *Comparative Presidencies: The Inadequacy of the Presidential, Semi-Presidential and Parliamentary Distinction*, „European Journal of Political Research” 2003, nr 3.
- Skotnicki K., *System konstytucyjny Czech*, Warszawa 2000.
- Vostrá Z., *Ústavně-právní aspekty přímé volby prezidenta v ČR*, [w:] *Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018*, red. P. Just, O. Brunnerová, J. Chárvát, Praha 2018.